

De kerk vormt een
minderheid die anders is

Het gaat om het leven,
het werk van elke dag

Ruimte voor diversiteit
en verschil van mening

De kerk als
contrastgemeenschap

WegWijs

biibel
studie
bond
lezenlerenleven

juli augustus 2021,
jaargang 75, nr. 4

- 4 **Een waardevolle gemeenschap | Ad de Bruijne**
Bijbelstudie Vanaf 313 wende de westerse kerk aan een vanzelfsprekende christelijke omgeving. Vandaag is het heel anders. De kerk seculariseert mee met de samenleving. Maar de bestaande samenleving maakt plaats voor het koninkrijk van God. De Bruijne werkt uit wat dat in de praktijk betekent.
- 8 **De kerk is van Christus | Marinus de Jong**
Bijbelstudie De Jong neemt als uitgangspunt het denken van K. Schilder over de kerk. De kerk is van Christus, met een eigen identiteit. De kerk is uiteindelijk ondergeschikt aan Gods plan met de wereld. De Jong werkt dit uit voor de kerk in coronatijd.
- 12 **Zo gaan we met elkaar om | Frits Tromp**
Interview De kerk vormt een contrast met wat zichtbaar is in de samenleving, zegt Peter Strating. In de kerk telt iedereen mee. Het optreden van Jezus laat zien dat bij God plek is voor iedereen. Het samen optrekken vraagt wel grote zorgvuldigheid.
- 16 **Van Emden naar Holland | Huib Noordzij**
En zó voort Noordzij schrijft in deze bijdrage dat de Nederlanden sinds Emden een gereformeerd kerkverband hadden, nog voordat de staatkundige eenheid een feit was. Het is Jan Arents die de kerken van Noord-Holland er toe beweegt de geloofsbelijdenis en de kerkorde te aanvaarden.

Verder

Maak ons hart onrustig	11
Met luide Trom(p) Bob Dylan	15
Verbeelding verwoord Kijk, de deur staat open	18
Aan het Woord Zo niet!	20
Boeken	21
Kroonjuwelen Petah-ja	24
Op de klank af Zicht op de haven	26
In het volgende nummer	27

U moet uzelf niet aanpassen aan deze wereld, maar veranderen door uw gezindheid te vernieuwen, om zo te ontdekken wat God van u wil en wat goed, volmaakt en hem welgevallig is.

Romeinen 12:2

Steek ons in uw woede aan

Nou niet bepaald een titel die je verwacht na de prachtige Bijbelstudiemorgen van dinsdag 20 april. Laat ik daarom beginnen om te zeggen dat ik genoten heb van 'onze' digitale ontmoeting. Van Marien en Walter met hun muziek. Van de referaten, de terugblik in de tijd in de vorm van een interview. Van de oude foto's en filmfragmenten, creatief door het LPB-Mediateam gemonteerd en de felicitatie van de 100-jarige mevrouw Wiskerke vanuit de Amandelboom. En van jullie reacties die op die ochtend via de app bij ons binnenkwamen: felicitaties, vragen en zomaar hartelijke woorden. Prachtig.

De titel heeft te maken met de inhoud van de referaten, verderop in dit nummer te lezen. Voor mij geldt het referaat van prof. Ad de Bruijne als basisonderwijs dat ik paraat wil hebben. Hoe kunnen we kerk zijn, nu en in de toekomst. Hoe staan we als christelijke gemeente midden in deze samenleving en hoe staan we tegenover de overheid. Ds. Marinus de Jong kon fijn vanuit zijn kennis van de theologie van Klaas Schilder ons enkele concrete voorbeelden aanreiken.

*Ben ik een meeloper,
een ja-knikker als een
gesprek lastig wordt?*

In Nederland legt de overheid de kerken geen strobreed in de weg. Het is de vraag of dat altijd wel zo goed voor ons christenen werkt. Zijn we wel kritisch genoeg? Laten we als christelijke gemeenschap echt zien dat het er toe doet als je Christus hebt leren kennen? Er als kerk zijn wanneer dat nodig is, maar ook je eigen weg gaan als de situatie daarom vraagt. Misschien nog beter om bij onszelf te beginnen: ben ik een meeloper, een ja-knikker als een gesprek lastig wordt?

Kortom een onderwerp dat waard is om in onze bijbelstudiegroepen te bespreken. Zeker nu we vaak horen en lezen: hoe willen we kerk zijn na deze coronacrisis. Vandaar de liedkeuze verderop in dit nummer met het gebed:

Geef ons moed om op te treden...
...Laat ons dwaas en koppig zijn
Steek in ons uw woede aan.

*Dieneke van de Kamp,
één van de twee voorzitters van de Bijbelstudiebond*

Een waardevolle gemeenschap

Sommige kerken trekken zich rond corona niets aan van geldende regels. Zij vertonen een contrastgemeenschap. Is dat een goede manier? Of moet je denken aan vroegere christenen tijdens een pestepidemie in Carthago? Terwijl alle inwoners wegtrokken om zichzelf te beschermen, gingen zij de stad in om zieken te verzorgen en lijken te begraven. De kerk is de laatste eeuw in een andere samenleving terechtgekomen dan ze eeuwenlang gewend was. Die verandering vraagt om de kerk als contrastgemeenschap (volgens de Amerikaanse theoloog Hauerwas).

Nu nodig

Vanaf 313 na Christus wende de westerse kerk aan een vanzelfsprekende christelijke omgeving. Het voelde gewoon om christen te zijn en christelijk te leven. De kerk was geen contrastgemeenschap. Sinds de Tweede Wereldoorlog is een grote meerderheid van de burgers geen christen meer. Christelijke opvattingen en praktijken wekken vaak onbegrip. Het blijkt moeilijk om je dan positief op te stellen en je toch niet aan te passen aan een leven zonder God. Christenen hebben onbewust gesteund op een christelijke overheid, wetgeving en publieke moraal. Los daarvan passen zij zich vaak net zo aan de postchristelijke samenleving aan als vroeger aan de christelijke. Rond relaties, seksualiteit, bezit, en meer. Ze seculariseren mee met de samenleving waarop ze lang leunden. Ook schurken ze vaak te dicht aan tegen de macht. De kerk is verleerd

de overheid profetisch te confronteren en eventueel burgerlijk ongehoorzaam te zijn. Die vroegere christelijke samenleving was uitzonderlijk. In de eerste eeuwen vormt de kerk een minderheid die anders is, een contrastgemeenschap. Dat nieuwe normaal moeten westerse christenen herontdekken.

Naar de Bijbel

Wij zien de kerk vaak als één van de verbanden in de samenleving. Naast gezin, school, bedrijf, en politiek. Maar in de Bijbel vormt de kerk een volledige nieuwe samenleving. De bestaande samenleving maakt plaats voor het koninkrijk van God. Dat begint in de kerk. Zij heet een *nieuw volk* dat de bestaande volken opslokt. Haar hoofdstad was niet Rome met de keizer als Heer, maar Jeruzalem. Dit Jeruzalem is boven, waar Jezus Heer is. Zij heet ook *ekklesia*. Zo'n

ekklesia was de publieke volksvergadering van mensen met burgerrechten. De kerk is een alternatieve volksvergadering. Daar heeft iedereen burgerrechten: mannen en vrouwen, meesters en slaven, Joden en niet-Joden, meerderheden en minderheden, elite en zwervers. De praktijk valt soms tegen maar de Bijbel tekent de kerk als een contrastgemeenschap: een lichtende in een donkere wereld (Fil. 2). Dat raakt ook de overheid. Wij noemen de overheid Gods dienaar (Rom. 13). Maar primair moeten overheden volgens de Bijbel hun macht inleveren bij de nieuwe koning, Jezus. Anders worden ze gevonnist (Ps. 2). Dat staat op de achtergrond van het boek Handelingen. Daarin eist Jezus als Heer de volken van de wereld op voor zijn nieuwe koninkrijk. Hij botst op de Romeinse overheden, bijvoorbeeld op Herodes Agrippa (Hand. 11+12). Die begaat economisch

onrecht tegen Tyrus en Sidon, vervolgt de kerk en laat zich, evenals de keizer, toejuichen als een god. De kerk blijkt dan een contrastgemeenschap. Zij deelt juist over de grenzen tijdens een hongersnood, weigert ul-tieme eer voor aardse machthebbers en vecht terug met gebed. Op dat gebed treft Jezus' engel Herodes met een dodelijke ziekte. Juist daarom waarschuwen de apostelen voor een misverstand. Contrastgemeenschap is niet jezelf hooghartig terugtrekken op een veilige plek en evenmin de samenleving agressief tegemoet treden. De kerk moet juist maximaal loyaal en dienstbaar zijn aan de bestaande samenleving, medeburgers liefhebben en zich mee verantwoordelijk weten voor hun welzijn. Zolang zij niet zelf Gods eer of de zorg voor de naaste hoeft prijs te geven, past deze contrastgemeenschap zich waar aan haar omgeving aan. Daarom wil Paulus dat christenen de Romeinse overheid respecteren, terwijl hij tegelijk alle pretenties van de keizer afwijst. En Jezus erkent de positie van een eerdere Herodes, die hij tegelijk vlijmscherp confronterend typeert als sluwe vos.

In de praktijk

a. Zoek het contrast vooral in wat aantrekt, niet wat afstoot. Zelf opvallende offers brengen om arme koffieboeren in Jemen te ondersteunen

is een positief contrast. Hooghartig mopperen op het materialisme van medeburgers is negatief.

b. Versterk de kerk als vormingsplek. Wij nemen vaak deel aan de samenleving via christelijke organisaties. Maar in een postchristelijke tijd worden die kwetsbaarder. De uitdaging wordt om *als christen* (dus niet anoniem) te participeren in bredere verbanden (buurt, politiek, onderwijs, hulpverlening, media). Dat lukt alleen als je tegelijk diep verworteld bent in een kerk als contrastgemeenschap. Die vormt je in eigenschappen van Jezus die haaks staan op wat in de samenleving gewoon is: ootmoed, vergeving, dienen, trouw, uithoudingsvermogen versus hanengedrag, afrekencultuur, carrièrejacht, vluchtigheid, en toegeven aan impulsen. Zo'n kerk helpt je ook een Bijbels perspectief te vormen op brandende hedendaagse vragen en geen gangbare meningen na te praten.

Zo kerk zijn, vergt vandaag aanvullende structuren zoals gastvrije gezinnen, groeigroepen, en christelijke leefgemeenschappen.

c. Wees kritischer tegenover politieke leiders. Christenen zijn als regel niet revolutionair, maar de kerk moet wel Gods waarheid publiek hooghouden, opkomen voor zwakken, en alle

naasten goed doen, ook als overheid of samenleving dat blokkeren. In het verleden hebben christenen voor confrontaties met overheden hun leven gegeven: in de vierde eeuw Crescens van Myra, in de 20e eeuw de Duitse theoloog Bonhoeffer. In onze tijd verbergen sommige kerken onrechtvaardig behandelden voor de overheid. Andere kerken protesteren bij burgemeesters van grote steden omdat de vrije markt huren onbetaalbaar maakt voor arme buurtgenoten. Soms moet je zelfs tegen de overheid in bidden: Heer, let op hun dreigen (Hand. 4), Hoe lang wreekt u ons bloed niet (Op. 6). Dus: bekeer Putin, Xi Jinping en al die andere schurken die staten leiden. Maar ook: vaag ze weg als niets helpt en doe hun slachtoffers recht.

d. Schep niet onnodig afstand. Kerken die coronaregels aan hun laars lappen, teren op de resten van het christelijke verleden. Ze klampen zich vast aan een uitzonderingspositie die niet normaal was en henzelf niets kost. Passender is het zelf te offeren om nieuwe vormen van gemeenschap te organiseren. Heb je daarvoor veel over, dan proeven anderen hoe waardevol die contrastgemeenschap is.

.....
Prof. Dr. A. L. Th. de Bruijne, theoloog, hoogleraar ethiek en spiritualiteit te Kampen

Samenvatting

De kerk is de laatste eeuw in een andere samenleving terechtgekomen dan ze eeuwenlang gewend was. Daarvoor was ze eeuwenlang geen contrastgemeenschap. Christenen hebben onbewust gesteund op een christelijke overheid, wetgeving en publieke moraal. Nu moeten westerse christenen het nieuwe normaal van een contrastgemeenschap herontdekken. De kerk moet maximaal loyaal en dienstbaar zijn aan de bestaande samenleving, medeburgers liefhebben en zich mee verantwoordelijk weten voor hun welzijn. De Bruijne geeft tenslotte aan wat dat in de praktijk betekent. Zoek het contrast vooral in wat aantrekt, niet wat afstoot. Versterk de kerk als vormingsplek. Wees kritisch tegenover politieke leiders en schep niet onnodig afstand.

HOOFD

- Ad de Bruijne en Marinus de Jong hebben in hun artikelen elk een andere benadering van het onderwerp 'De kerk als contrastgemeenschap'. Wat zijn de verschillen? En wat zijn de overeenkomsten?
- Zijn er elementen in deze artikelen die nieuw voor je zijn, of waar je lange tijd niet over hebt nagedacht?
- In het artikel van Ad de Bruijne worden een aantal bijbelteksten genoemd die ons iets zouden kunnen zeggen over onze houding tegenover de overheid. Verdeel, bestudeer en bespreek deze teksten.
- In de Bijbel komen mensen voor die in een andere cultuur terecht kwamen. Hoe gingen ze daarmee om? Denk aan Jozef in Egypte, Ruth die met Naomi mee ging naar Israël, de Israëlieten in Babylonië, en meer in het bijzonder Daniël en zijn vrienden en Esther aan het hof van Ahasveros, Paulus in Athene, de christenen in de verstrooiing.
- Ga eens na in hoeverre de christelijke gemeente in het Nieuwe Testament een contrastgemeenschap vormde of zich juist aan die cultuur aanpaste. Bijvoorbeeld als het gaat om offervlees, haardracht en hoofdbedekking, begroetingen etc. Maar ook als het gaat om liefde, zachtmoedigheid, vergeving. Kijk ook eens naar Filippenzen 4:8.

HART

- De kerk wordt beïnvloed door de veranderende cultuur. Is dat altijd slecht? Wat gaat er dan verkeerd? Of is het ook nodig? Wanneer en hoe dan?
- Klaas Schilder zei: "De kerk is geen boom maar een golf." Wat betekent dat? Kun je deze woorden toepassen op jouw gemeente?
- Kijk nog eens naar de casussen die Marinus de Jong beschrijft. Welke overwegingen vind jij het belangrijkste?
- Volgens Schilder wordt je door de liturgie klaargestoomd om je dagelijks werk te doen. Hoe gaat dat? Ervaar jij dat ook zo?

HANDEN

- Ad de Bruijne geeft onder het kopje "In de praktijk" een viertal aanwijzingen. Op welke manieren kun je deze aanwijzingen samen met anderen toepassen in jouw gemeente?
- Hoe kun je de ramen en deuren van jouw kerk openzetten?
- Wat zou je kunnen doen om de cultuur waarin je leeft beter te begrijpen? Wat zou je daaraan kunnen hebben?

CITATEN

Het komt de geloofwaardigheid van het christendom niet ten goede als christenen zich eerst op Bijbelse gronden tegen bepaalde ontwikkelingen verzetten om daar later dankbaar in mee te gaan.

Gerard Dekker

Christenen verwachten niet allereerst een betere of zich verbeterende tijd, christenen verwachten Christus.

Gerard Dekker

Er is een ongeoorloofd blijven in de wereld en er is een ongeoorloofde vlucht uit de wereld.

Dietrich Bonhoeffer

Het is van tweeën één: Of u hebt God lief of u hebt de dingen van de wereld lief. Hebt u de wereld lief, dan haat u God. Hebt u God lief, dan haat u de wereld.

Dietrich Bonhoeffer

De kerk is van Christus

Het idee van de kerk belicht als contrastgemeenschap vanuit een denker uit de eigen traditie: de gereformeerde theoloog Klaas Schilder. Schilder is bekend van de Vrijmaking, een kerkscheuring in oorlogstijd, nauw verbonden met de geschiedenis van de Bijbelstudiebond. Maar Schilder is meer dan dat.

Hoewel zijn nagedachtenis haast geheel bepaald wordt door de Vrijmaking, speelde zijn leven en zijn werk zich vooral af in de tijd ervoor. Schilder leefde van 1890 tot 1952 (de scheuring was in 1944) en juist dat was de tijd waarin de omslag van een christelijk land naar een seculier land zich begon te voltrekken. Hoe gaf de gereformeerde Schilder daaraan vorm? En wat kunnen wij, gereformeerden zo'n honderd jaar later, daarvan leren?

Kerk in coronatijd

De botsing tussen kerk en het publieke domein werden dit voorjaar letterlijk tastbaar. Op Palmzondag werden journalisten gewelddadig benaderd door kerkgangers. Dit incident werpt allerlei vragen op: is de grondwettelijke vrijheid van godsdienst hier van toepassing? Mag de kerk in een pandemie een eigen afweging maken? Mogen we vinden dat gezondheid niet het enige hoogste goed is en mag dat gevolgen hebben in de naleving van de regels? En in hoeverre mag dat ten koste gaan van het imago van de kerk? "Uw vriendelijkheid zij alle mensen bekend" (Fil. 4:5-6).

Kerk in de buurt

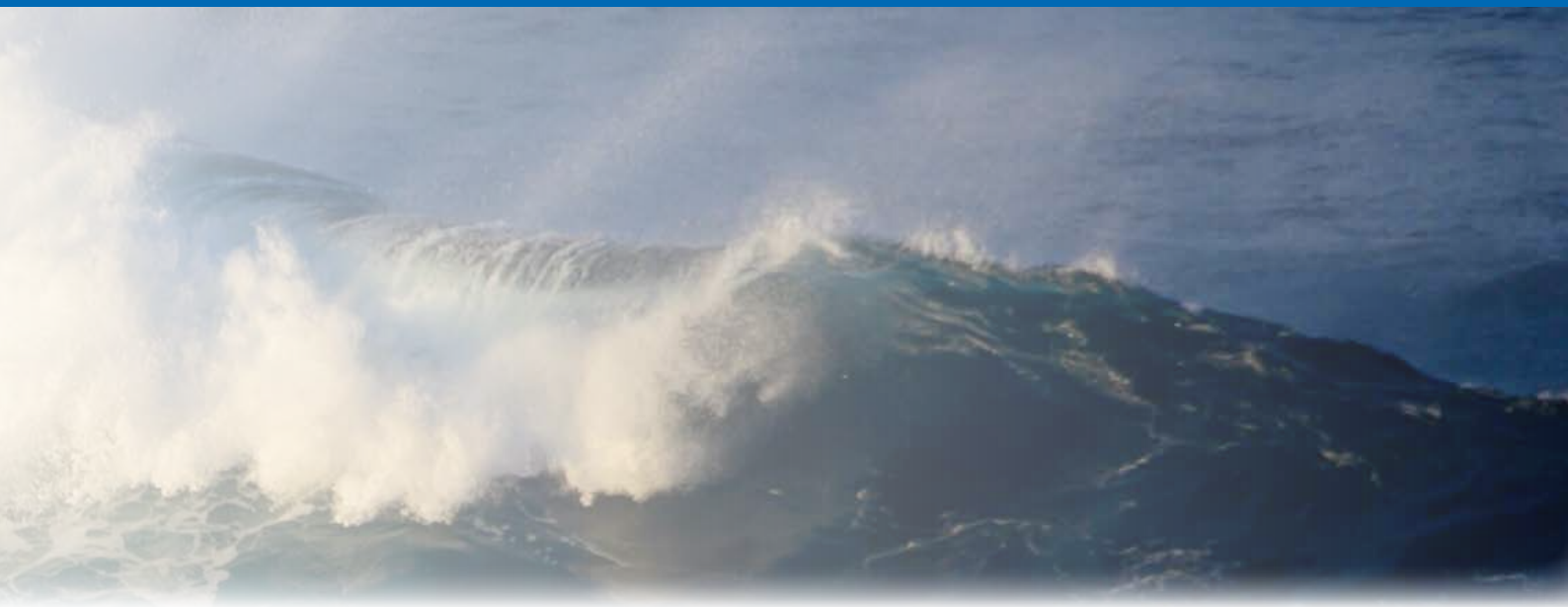
Kerk en buurt is hip deze tijd. Vele kerken zijn hier mee bezig. Diaconaal bezig zijn in de buurt, de kerk openstellen voor stilte en gebed, inzameling voor de voedselbank, of zelfs het kerkgebouw inzetten als buurtcentrum. Dit werpt weer allerlei vragen op: wat is de kerk eigenlijk? Hoort dit soort dingen bij kerkzijn? Of verlies je zo je identiteit? Of is het juist wat de kerk moet doen? En hoe verhoudt ze zich daarin tot de overheid? Is de kerk het brave meisje dat de gaten vult die de overheid laat vallen. Waar is dan haar profetisch getuigenis?

Het is tijd om ons naar het denken van Klaas Schilder te wenden. Met twee brandpunten die in een soort spanning met elkaar staan wil ik zijn denken over de kerk als contrastgemeenschap samen vatten.

a. De kerk is van Christus. Dat lijkt een dooddoener, maar als we de consequenties ervan doordenken is het een bepalend element. Het bevat meteen kritiek op het idee van een contrastgemeenschap. Want bij een contrastgemeenschap is het maken van een contrast bepalend, terwijl

Christus dat moet zijn. De kerk is niet negatief, geen tegenkracht, geen anti-cultuur die zich afzet tegen iets anders. Nee het is een positieve gemeenschap rondom Christus en zijn werk. Als de kerk dat niet is dan is ze niet meer dan "een roezemoezige troep van loslopende schapen", aldus Schilder in een van zijn colleges over de kerk.

De kerk als kerk van Christus vraagt wel om nadere bepaling. Het is een vrij algemene bewering waarmee geen christen het oneens zal zijn. Voor Schilder betekent dit dat de kerk moet worden gezien als een instituut dat zich aan Christus committeert door openlijk zijn naam te belijden. Voor hem betekende dat de drie gereformeerde confessies. Deze nadruk werd hem onder meer ingegeven door hoe andere partijen in de maatschappij zich opstelden: namelijk als een instituut met een stevige identiteit. "Als heel de wereld haar programma opstelt, haar vaandels met pakkende leuzen siert, als iedere partij streng-confessioneel gaat worden, en almeer markeert haar eigen standpunt, zou dan de gemeente heil moeten zoeken in onbelijndheid?",

schrijft Schilder in de lokale kerkbode in 1920. Toch een beetje contrastgemeenschap, of eigenlijk juist niet. Wij houden niet zo erg meer van die instituut-taal, we spreken liever van gemeenschap. Toch heeft Schilder wel een punt. En zijn citaat geldt nog altijd. Onze seculiere cultuur gaat ook steeds scherper haar belijdenis neerzetten en afdwingen. Een kerk die daar slapjes tegenover staat delft het onderspit. Een duidelijke eigen identiteit als kerk, er geen doekjes om winden is nog altijd nodig.

Maar dat instituut, is dat nu het juiste woord? Veel liever spreken wij van een gemeenschap. Een instituut klinkt kil en afstandelijk. Zeker kan het niet zonder gemeenschap, zegt ook Schilder. Maar het voordeel van het benadrukken van het instituut is dat het gewicht van de gemeenschap af wordt gehaald. Het is nogal een last om een contrastgemeenschap te moeten zijn. Zomaar heb je torenhoge idealen voor een kerk. En dat frustrert. Bij Schilder ligt het contrast primair in Christus zelf, door met de kerk aan hem verbonden te zijn deelt de gemeenschap daarin. Maar zij is het niet zelf. Het is een

beetje als de Rooms-Katholieke kerk in dit opzicht. Ook mag een instituut nooit vastroesten (dat doet het zomaar). Schilder spreekt ook van de dynamische kant van de kerk. Juist als kerk van Christus is de kerk altijd in beweging achter Hem aan. De kerk is niet een boom die ergens wordt geplant, nee het is een golf, schrijft Schilder in 1932. "Doe ik een golf in een busje, isoleer ik die golf, zet ik die golf ergens, waar ze niet hoort, is het dan geen golf meer? Ieder voelt, dat dit dwaze vragen zijn. De golf hield al op golf te zijn, toen ze in het isolerende busje ging."

De kerk moet dus niet zozeer contrastgemeenschap zijn, maar Christus instituut. Dat is het eerste brandpunt.

b. De kerk is instrument voor de wereld. Schilder is berucht om alle stevige dingen die hij heeft geroepen over de kerk. Dat zie je ook hiervoor wel terug. Als was het idee van de ware kerk Schilder zelf vreemd. Toch is voor Schilder de kerk uiteindelijk ondergeschikt aan iets anders: Gods plan met de wereld. Dat is wat Schilder cultuurmandaat of scheppingsmandaat noemt. God schiep de mens

en de wereld zo lezen we in Genesis 1 en 2. De mens kreeg daar een taak om de aarde te ontplooiën, voor haar te zorgen. Genesis 3, de zondeval maakte dat kapot. De hele Bijbel, het werk van Christus heeft als doel om dat te herstellen. Het begon met een tuin (Gen. 2), maar het eindigt met een stad (Op. 21), zegt Schilder regelmatig. Christus' komst was een

Zomaar heb je torenhoge idealen voor een kerk.

herstelactie, een reddingsplan, niet een doel op zich. De kerk is het werk van Christus vandaag de dag. De kerk is dus een instrument in het herstelplan. Het gaat niet om de kerk, nee het gaat om het leven, het werk van elke dag. De kerk is dus niet "als de stylieten uit ouden tijd: ze zaten op een paal hoog in de lucht, en daalden niet af naar het gedoetje daar beneden." De kerk is niet een plek van geestelijke zaken waar we ons richten op de hemel. De kerk is instrument in het herstel van het oorspronkelijke cultuurmandaat. In Schilders ironische retoriek: "Wij, oudjes, zullen

de ramen wel dicht doen. Dan horen wij de auto's niet, die op de straat zo hevig toet'ren. En dan horen de burens niet, dat wij een oud liedeken afdraaien van onzen lieven Heere, op

Juist als kerk van Christus is de kerk altijd in beweging achter Hem aan

Onze grammophon, een ander hof-mens op de zijne. Terwijl het leven bruist – daarbuiten op de straat.” De kerk is dus de plek waar de mensen worden klaargestoomd om de draad van Genesis 1-2 weer op te pakken waar die in Genesis 3 afbrak. Door de liturgie, woord en sacrament, worden mensen toegelust om hun dagelijks werk te doen. Schilder werd verder niet erg concreet over hoe die dan zou moeten werken, jammer genoeg. Want dat is nog niet zo eenvoudig. Ook evangelisatie stond nog nauwelijks op zijn netvlies. Toch is het een inspirerend beeld: de kerk als een instrument voor de wereld, hoe je dat dan ook invult. De kerk is fundamenteel instrument. Tot zover Schilder, nu tot slot weer terug naar de praktijk.

Kerk in coronatijd

In tijden van pandemie moet de kerk blijven bedenken dat zij allereerst kerk van Christus is. Zij maakt dus

een eigen afweging en dat kan anders uitpakken dan de afweging die de staat maakt. Ik kan me bijvoorbeeld voorstellen dat de kerk lichamelijke gezondheid niet als hoogste goed ziet. En dat je andere zaken, zoals verbinding met elkaar en met God belangrijker vindt, of even belangrijk. Zo kan een eigen blik op de maatregelen ontstaan. Het is vervolgens de vraag of je dan ook de grondwettelijke vrijheid moet nemen. Is dat hoe die grondwet bedoeld is? Geef je daarmee het goede beeld af? Is het ook solidair met anderen? Wat doet het met de naam van Christus, waarvan de kerk de naamdrager is? En in Schilders woorden: wat doet dit met het cultuurmandaat?

Kerk in de buurt

Voor de aanwezigheid van de kerk in de buurt is hetzelfde uitgangspunt leidend: de kerk is van Christus. Het hart van de kerk moet het instituut zijn dat Christus belijdt en toerust voor een leven met hem in de liturgie. Zonder dat is de kerk geen kerk meer, maar iets anders. Dat andere kan heel nobel zijn, maar is het nog kerk? Het is belangrijk om die vraag te blijven stellen als je als kerk activiteiten gaat ontplooiën in de buurt. Houd elkaar scherp. Aan de andere kant: de kerk is zo in de buurt actief wel bij uitstek instrument naar de wereld. Wel wat anders dan Schilder

het bedoelde: bij hem ging dat alleen via de leden, nooit direct. Maar het idee erachter is wel mooi. De kerk mag zich nooit opsluiten en een doel op zichzelf worden. Het gaat niet om de psalmen en de opwekkingsliedjes, het gaat uiteindelijk om de schoffel en de spreadsheet. Dat motiveert en inspireert om de ramen open te houden.

.....

Ds. J. M. Jong is predikant van de Oosterparkkerk te Amsterdam

Literatuur

- K. Schilder. *De kerk: verslag van de door prof. Schilder gegeven intermezzo-colleges over de problemen i.z. de kerk n.a.v. de Heraut-artikelen over het leerstuk der kerk*. N. Bruin and C. van Venetië (red.). 1e druk. Utrecht, 1942, 111
- "Los van de Kerk V" in: *Gereformeerde Kerkbode. Officieel Orgaan van de Gereformeerde Kerken der Classis Gorinchem*. 7-23 (17 Juli 1920).
- K. Schilder. *De Kerk*. J. Kamphuis (red.) Vol. 1. Verzamelde werken III. Nijkerk: Oosterbaan & Le Cointre, 1960, 207.
- K. Schilder, "Brieven aan een jongere tijdgenoot nr. 15: Mejuffrouw Parmentier aan het woord" in: *De Reformatie* 20-49, 7 (27 juli 1945).
- K. Schilder. *De Kerk*. J. Kamphuis (red.) Vol. 1. Verzamelde werken III. Nijkerk: Oosterbaan & Le Cointre, 1960, 142.

Samenvatting

Tijdens Schilders leven begon zich de omslag van een christelijk land naar een seculier land te voltrekken. De Jong past Schilders denken toe op twee casussen: de kerk in coronatijd en de rol van de kerk in de buurt. Hij ziet in het denken van Schilder over de kerk als contrastgemeenschap twee brandpunten. Het eerste punt is dat de kerk van Christus is. Hij ziet de kerk als instituut dat openlijk Christus' naam belijdt. Als tweede is de kerk instrument in het herstel van het oorspronkelijke cultuurmandaat.

Maak ons hart onrustig

*Maak ons hart onrustig, God,
dat het ontevreden klopt
als we mooie leugens horen
en gemakkelijke woorden!
Maak ons hart onrustig, God.*

*Stort in ons uw tranen uit.
Mensen worden uitgebuit,
weggeschopt en opgesloten.*

*Zegen hen als
wij hen troosten.
Stort in ons uw tranen uit.*

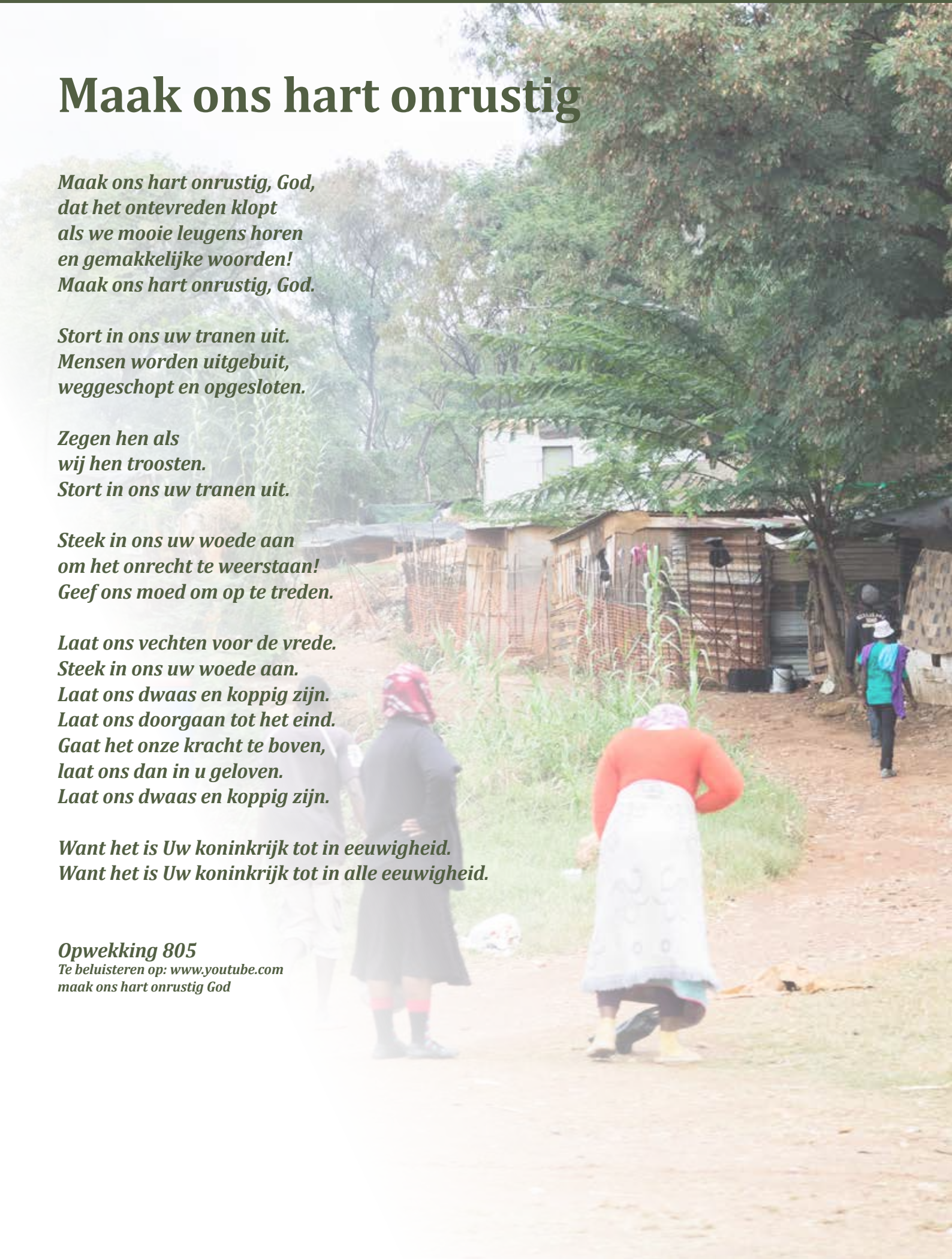
*Steek in ons uw woede aan
om het onrecht te weerstaan!
Geef ons moed om op te treden.*

*Laat ons vechten voor de vrede.
Steek in ons uw woede aan.
Laat ons dwaas en koppig zijn.
Laat ons doorgaan tot het eind.
Gaat het onze kracht te boven,
laat ons dan in u geloven.
Laat ons dwaas en koppig zijn.*

*Want het is Uw koninkrijk tot in eeuwigheid.
Want het is Uw koninkrijk tot in alle eeuwigheid.*

Opwekking 805

*Te beluisteren op: www.youtube.com
maak ons hart onrustig God*

Zó gaan we met elkaar om

Peter Strating doceert Diaconaat aan de Theologische Universiteit Kampen. Als voorganger van de Havenkerk in Den Haag weet hij wat het is om kerk te zijn in de samenleving. De kerk is een contrastgemeenschap, omdat in de kerk plek is voor iedereen. Niemand staat op achterstand, maar iedereen levert een bijdrage aan de gemeenschap rond Jezus Christus. Dat is een ideaal om hoog te houden.

De kerk is een open wereld, waar geen onderscheid wordt gemaakt

"Je mag de kerk zeker een contrastgemeenschap noemen, omdat de kerk iets laat zien hoe God het bedoeld heeft. De kerk vormt een contrast met wat zichtbaar is in de samenleving." Aan het woord is Peter Strating, docent diaconaat aan de Theologische Universiteit Kampen. "In de maatschappij worden mensen uitgesloten, tellen ze niet mee omdat ze een taalachterstand hebben of gehandicapt zijn. In de kerk telt iederéén mee." De Kamper docent ziet dit prachtig zichtbaar worden in 'zijn' Havenkerk in de Haagse Schilderswijk, waar hij voorganger is. "Buiten corona om vieren we het Avondmaal letterlijk in een kring. Iedereen doet mee, ook een moslim of een hindoe die in de kerk gekomen is omdat hij kennelijk

iets geproefd heeft van Christus. Zo'n kring laat zien dat we bij elkaar horen, dat we delen van de maaltijd van Jezus Christus. De Avondmaalskring maakt zichtbaar dat voor iedereen plek is." Het diaconaat weerspiegelt het hart en de liefde van Jezus, zegt de Kamper docent Diaconaat. "God is groot en troont verheven boven ons, maar woont bij de kleinen en nederigen van hart. Het is dan vanzelfsprekend dat als je Jezus volgt, dat iedereen telt." Een plek voor iedereen is iets dat ook al in het Oude Testament naar voren komt. "Het volk Israël had de taak om op te komen voor wezen, weduwen en vreemdelingen die alleen stonden, die geen hulp hadden. Het is Gods opdracht om naar elkaar om te zien." Dezelfde lijn trekt Jezus door in

het Nieuwe Testament. "In het optreden van Jezus zie je dat Hij op kwam voor de eenlingen. Dat kwam Hem op kritiek te staan van de Farizeeën. Maar wat Jezus liet zien, was een vorm van het contrast, dat bij God voor iedereen plek is. De kerk mag wel iets van dat contrast weerspiegelen."

Op een vergelijkbare manier gingen de christenen in de derde eeuw aan het werk tijdens een pestepidemie in Carthago. Daarbij verzorgden de christenen de slachtoffers van deze pandemie. "Je moet blijven afvragen wat het betekent om in je eigen tijd om te zien naar anderen. In onze tijd zou het bijvoorbeeld kunnen gaan om ongedocumenteerde asielzoekers. Mensen die er niet mogen zijn, om wat voor reden dan ook. Deze verstoten mensen krijgen in de kerk wél een plek. Overigens, wat betreft zieken: Moeder Teresa verzorgde ook de zieken in de tehuizen. Ook dat komt nog steeds voor." Wie buitengesloten is, wordt in de kerk opgenomen. Net als "gewone

Peter (P. A.) Strating is docent Diaconaat aan de Theologische Universiteit Kampen. Daarnaast is hij predikant in de Havenkerk in Den Haag, die hijzelf in 2005 oprichtte in de Schilderswijk. Meer informatie over De Havenkerk staat op www.dehavenkerk.nl

tussen mensen

mensen”. “Dat is makkelijker gezegd dan gedaan,” erkent de Haagse voorganger. “Het is soms best ingewikkeld, als je te maken hebt met gehandicapten of mensen met psychische problemen in de kerk. Of mensen met een moslimachtergrond, die in de kerk christenen met een homo-relatie treffen. Het samen optrekken vraagt grote zorgvuldigheid, want het gaat zeker niet vanzelf.” Dat weerhoudt Strating er niet van om aan dit hoge ideaal vast te houden. “Het is mogelijk om kerk-zijn zo vorm te geven. Je krijgt niet iedereen mee, ik maak zelf in de Havenkerk mee dat gemeenteleden zeggen: 'Dit is niet heilig genoeg!'”

Het diaconaat gaat om de rechtvaardigheid en barmhartigheid tonen aan mensen in nood. De hand uitreiken naar de mensen. Dat is volgens Strating breder dan alleen de mensen van de kerk, het gaat net zo goed om mensen buiten de kerk. Om de kerk staat geen hek om mensen binnen of buiten te houden. Het contrast zit niet in de kerk

tegenover de maatschappij, maar is de manier waarop je met elkaar om gaat. “Tegelijk heeft de kerk wel een duidelijke boodschap en staat zij ergens voor,” zegt Strating. “De kerk staat voor de gemeenschap van Jezus Christus. Het is één gemeenschap rondom Hem. Dat betekent niet automatisch dat iedereen datzelfde ervaart. De kerk legt uit dat we allemaal leven vanuit de genade van Jezus.” De kerk is geroepen om het evangelie te vertellen, om van de grote daden van God te vertellen, om iedereen bij de blijde boodschap te betrekken. “De kerk is een open wereld, waar geen onderscheid wordt gemaakt tussen mensen. Het gaat de kerk om alle mensen, zonder aanzien des persoons.” In die gemeenschap levert iedereen een bijdrage, naar vermogen. Op die manier komt iedereen tot zijn of haar recht. Als voorbeeld noemt Strating de maaltijdkringen in de Haagse Schilderswijk, waar kerkgangers en buurtgenoten aan mee doen. Buiten corona om werd elke twee weken in het kerkgebouw

zo'n maaltijd gehouden, in deze corona-samenleving is de grote groep onderverdeeld in zes kleinere groepen, die eens per veertien dagen gezamenlijk eten. “Zo is er een van de deelnemers die helpt in de afwas. Deze persoon is trots dat hij op deze manier een bijdrage levert aan de gemeenschap. Het afwassen duurt misschien wel twee keer zo lang als strikt noodzakelijk, maar dat is in zo'n collectief zonder meer van ondergeschikt belang.” Het diaconaat geeft uiting van het volgen van Jezus

De Avondmaalskring maakt zichtbaar dat voor iedereen plek is

Christus en is, ondanks de heldere boodschap vanuit het evangelie, een inclusieve gemeenschap. Daarmee vormt de kerk een contrast met de heersende opvattingen van de maatschappij. Strating: “Op deze manier laat de kerk zien hoe het er aan toe gaat in het koninkrijk van God.”

WEETJE

Als je je meer in Klaas Schilder wilt verdiepen zie dan het proefschrift over Schilders visie op de kerk en de wereld *The Church is the Means, the World is the End: The Development of Klaas Schilder's Thought on the Relationship between the Church and the World* (Proefschrift Theologische Universiteit Kampen, 2019) door Marinus de Jong.

Gratis te downloaden via:

www.tukampen.nl/wp-content/uploads/2019/11/proefschrift-Marinus-de-Jong-final-3.pdf

Bob Dylan

Eind mei vierde zanger Bob Dylan zijn 80e verjaardag. Hij behoort daarmee tot de sterken onder ons. Hoe hij zijn verjaardag heeft gevierd, weten we niet. Dat gaat ons uiteraard ook niet aan. Wel kunnen we met zekerheid stellen dat Dylan thuis was met zijn verjaardag.

Dat is wel uniek te noemen. Sinds de uitbraak van de mondiale Corona-pandemie zit Dylan thuis en niet in zijn tourbus op weg naar het volgende optreden. Dylan tourt sinds juni 1988 vrijwel onafgebroken over de wereld: zes maanden per kalenderjaar is hij 'uit van huis'. Vanwege deze hoge frequentie van optredens en dat zo'n lange aaneengesloten periode, wordt ook wel gesproken van de Never Ending Tour. Overigens is dat een term die Dylan allang weer heeft afgeschreven; in 1993 schreef hij in de liner notes van het album *World Gone Wrong* dat de Never Ending Tour met het vertrek van gitarist G. E. Smith is beëindigd. Enfn.

De invloed en waarde van Bob Dylan is niet te overschatten. Voor wie in economische termen denkt: in december verkocht de zanger de muziekrechten van zijn gehele oeuvre voor een slordige 300 miljoen dollar (ongeveer 250 miljoen euro) aan Universal Music Publishing Group. Niet slecht. Behalve een mooie aanvulling op zijn oude dag, zou de verkoop ook een poging zijn om de erfenis van Dylan veilig te stellen.

Dylan werd in 1941 geboren in Duluth, Minnesota, als zoon van Joods-Amerikaanse ouders met Oost-Europese wortels. De jonge telg werd in de burgerlijke stand ingeschreven als Robert Allen Zimmerman, in de synagoge noteerde men Shabtai Zisl

ben Avraham. Inderdaad is de achternaam 'Dylan' niet zijn geboortenaam, maar het is evenmin zijn artiestennaam.

De jonge Robert vertrok eind jaren vijftig naar New York, om daar de folkmuziek onder de knie te krijgen. En om zijn grote held Woody Guthrie in het ziekenhuis te ontmoeten. In de New Yorkse wijk Greenwich Village deed Robert zich voor als onder meer 'Bob Dylan', 'Blind Boy Grunt' en 'Elston Gunnn' (met drie n-en). In augustus 1962 toog hij met manager Albert Grossman naar een rechtbank in thuisstaat Minnesota om de naam Zimmerman officieel in te wisselen voor Dylan.

Het werk van Dylan bevat een aantal nummers die in het collectieve geheugen zijn opgenomen: *Blowin' In The Wind*, *The Times They Are a-Changin'*, *A Hard Rain's Gonna Fall*, *Mr. Tambourine Man*, *Knockin' On Heaven's Door* – zomaar nummers die iedereen wel kent, al dan niet in de uitvoering van collega-muzikanten. Maar de mooiste nummers uit het repertoire van de zanger, zijn misschien wel die songs die in eerste (en tweede) instantie niet voor het grote publiek bedoeld waren. Via de *Bootleg Series*, een reeks officiële uitgaven met afgekeurd studiomateriaal en live-opnames, weten we wat de eerste kritische toets niet had doorstaan. Zoals bijvoorbeeld het onvolprezen

Blind Willie McTell, dat al in 1983 werd opgenomen met Dylan op de piano en Mark Knopfler op gitaar. Pas in 1991 werd het nummer uitgebracht. Een ode aan de blues-zanger Blind Willie McTell; de coupletten maken aanschouwelijk hoe het leven van Afro-Amerikanen in de zuidelijke staten was en wat de blues daarin betekende.

Met zulke nummers is Dylan niet alleen een terechte laureaat voor de Nobelprijs voor de Literatuur, maar treedt hij in de voetsporen van Amerikaanse chroniqueurs als John Steinbeck en J. D. Salinger.

Een ode aan de blues-zanger Blind Willie McTell

Scan de QR-code en luister naar: Bob Dylan - Blind Willie McTell

Van Emden naar Holland

Afgaande op de besluitvorming zou je niet vermoeden dat hier vluchtelingen aan tafel zaten. Want vol overtuiging werd tijdens de synode van Emden (1571) een kerkverband opgezet voor de Nederlanden, alsof er geen vervolging bestond. Denk bijvoorbeeld aan de verdeling van het land in provinciale synoden met classes. Wisten de broeders al wat binnenkort stond te gebeuren?

Dit jaar is het 450 jaar geleden dat in Emden de eerste nationale synode van gereformeerde kerken samenkwam. De afgevaardigden kwamen uit de Nederlandse vluchtelingenkerken in Duitsland en uit de 'kerk onder het kruis'. Over het doel van deze samenkomst hebben wij eerder dit jaar geschreven. En ook over de weerstand tegen plannen voor een kerkverband.

Jan Arents

Eén van de synodeleden was de bekende hagenpreker Jan Arents. Ooit was hij mandenmaker in Alkmaar. Na zijn overgang tot de kerkhervorming werd hij opgeleid tot predikant. Rond de toenmalige Zuiderzee preekte hij buiten de muren van onder andere Enkhuizen, Amsterdam, Kampen en Harderwijk voor duizenden aanwezigen.

Hij vluchtte naar Emden, waar hij in 1571 zitting had op de synode. Maar het volgende jaar namen de watergeuzen Den Briel in, waarna de ene na de andere stad zich bij de Opstand aansloot. Vrijwel meteen vestigde de gereformeerde kerk zich in Noord-Holland. Vermoedelijk was het ondergrondse kerkelijk leven hier in de jaren ervoor actiever dan we zouden verwachten. Een kwart van de synodeleden in Emden kwam uit Noord-Holland. Arents was ter synode geen voorstander van een kerkverband met een kerkorde en binding aan een belijdenis. Dat was allemaal maar mensenwerk. Maar dan komt in 1573 de provinciale synode van Noord-Holland bijeen in Alkmaar. Dit gebeurde ondanks de weerstand tegen een kerkverband vanuit 'de Hollandse natie' waarover we de vorige keer

schreven. En uitgerekend Jan Arents werd tot voorzitter van deze vergadering verkozen. Het verhaal gaat nog verder, want het is dezelfde Arents die de kerken van Noord-Holland ertoe beweegt de geloofsbelijdenis en de kerkorde te aanvaarden. Nee, dat was geen formaliteit. De broeders die de belijdenis niet kennen krijgen er een te lezen, zodat ieder die 'met rypen verstande' kan ondertekenen. Wat was er gebeurd, dat - nota bene - een woordvoerder van de oppositie (in Emden) nu zelf het initiatief neemt voor een gereformeerd kerkelijk leven in Noord-Holland?

Caspar van de Heijden

Voorzitter van de synode van Emden (1571) was Caspar van der Heijden. Hij was in de jaren vijftig leerling schoenmaker in Antwerpen. Daar

Ieder kan de belijdenis

'met rypen verstande' ondertekenen

"Het Huis met de kogel.

In 1573 werd Alkmaar, tijdens het Spaanse beleg zwaar onder vuur genomen door kanonnen. Een kogel ging door de woning van Jan Arents. Omdat van de zeven aanwezigen niemand gewond raakte, werd deze kogel - ter nagedachtenis aan dit kleine wonder - op de gevel aangebracht."

sloot de jonge Caspar zich aan bij de geheime gereformeerde gemeente. Zijn gaven vielen op en hij vertrok naar Emden, waar hij een opleiding volgde voor predikant. Daarna keerde hij terug en diende de gemeente van Antwerpen. Binnen deze stad moest hij geregeld verhuizen, om te ontkomen aan het gevaar dat overal loerde. Toen het voor hem te gevaarlijk werd, vluchtte hij naar Duitsland en diende de vluchtelingenkerk van Frankenthal in de Palts. Op de synode van Emden was het voor hem een uitdaging om tegenstanders van een kerkverband tot ander inzicht te brengen. Toch slaagde hij daarin. Hoe? Dat is helaas onbekend. Wel schreef hij in een brief dat enkele broeders (onder wie Jan Arents) tijdens de synode aanvankelijk van 'deser saecken een afschouwen hadden, hoewel sijt toch

onderschreven ende ons daervoor ten lesten bedanct hebben...'. De Hollanders waren blijkens deze mededeling overtuigd geraakt van de waarde van een gereformeerd kerkverband. En dat hebben zij in Alkmaar 1573 (zie boven) ook wel bewezen. Intussen kreeg Van der Heijden in 1574 een beroep van de gemeente Middelburg. Hij vertrok uit Duitsland, verloor onderweg zijn bibliotheek, maar bereikte Zeeland. Hij kon zijn koffer ingepakt laten, want hij werd meteen afgevaardigd naar de particuliere synode van Holland en Zeeland die in 1574 in Dordrecht gehouden werd. Zijn nieuwe kerkenraad schreef aan de synode dat Van der Heijden nog weinig weet over 'onzen staet'. Maar in Dordrecht wisten ze genoeg over 'zijn staat' en verkozen hem tot hun voorzitter. Ook Dordrecht (1574) volgde het

confessionele spoor dat door Emden was uitgezet. Voorgangers (nu ook ouderlingen) dienen in te stemmen met de belijdenis. Voor geloofsonderwijs wordt voortaan alleen de Heidelbergse Catechismus gebruikt. En de liturgie die hier is opgesteld bleek eeuwenlang houdbaar. De kerkorde - in aangepaste vorm - trouwens ook. De Nederlanden hadden - sinds Emden - een gereformeerd kerkverband, nog voordat de staatkundige eenheid gerealiseerd was.

.....
Huib Noordzij is auteur van o.a. Handboek van de Reformatie en woont in Barneveld

Kijk, de deur staat open!

De apostel Johannes kreeg een belangrijke opdracht. Jezus Christus liet hem horen en zien wat er in de toekomst allemaal zou gebeuren en hij moest alles opschrijven in een boek, om dat vervolgens naar zeven gemeenten te sturen. Die konden dan als het ware met hem meeluisteren en meekijken. Om te worden vermaand en bemoedigd.

Alle eeuwen door, tot op de dag van vandaag, is dat boek – de Openbaring – gekopieerd en doorgegeven. In middeleeuwse manuscripten werd de tekst vaak voorzien van een verklaring en geïllustreerd. Kloosterlingen en vorstelijke personen voor wie deze *Apocalypsen* vervaardigd werden, gebruikten woord én beeld bij het overwegen van de tekst. Op bijna alle afbeeldingen (miniaturen) zagen ze Johannes, luisterend, kijkend en schrijvend, zodat ze haast letterlijk met hem meekeken. Dat deden ze ook bij deze afbeelding uit de dertiende-eeuwse *Douce Apocalypse*

Johannes zit op het eiland Patmos. Voor hem ligt een open boek, in zijn ene hand heeft hij een schrijfveer, in de andere een pennenmes. Zijn inktpot ligt op de grond. Achter hem is de kerk van Filadelfia te zien waaraan hij een brief moet schrijven. Maar voordat hij daarmee begint, luistert hij aandachtig naar Jezus Christus

om te horen welke boodschap Hij deze gemeente wil meegeven. 'Jullie zijn maar een klein kerkje met weinig invloed', zegt Jezus. 'Toch zijn jullie trouw geweest aan wat ik heb gezegd, jullie hebben mijn naam niet verloochend. Nu komt het erop aan om vol te blijven houden, ook als er tijden van beproeving komen.' En dan spreekt Hij in krachtige beelden: 'Ik ben degene die de sleutel van David heeft en Ik heb ervoor gezorgd dat de deur voor u openstaat zonder dat iemand hem kan sluiten.' Johannes ziet het voor zijn ogen. (Op. 3: 7-13)

De christenen in Filadelfia hebben gemerkt dat er veel deuren worden dichtgeslagen als zij het Evangelie van genade brengen. Maar nu worden ze bemoedigd door hun Heer. De deur van het hemelse Jeruzalem staat open! Daar mogen ze op vertrouwen. Tegelijk is dit een waarschuwing. Want Christus die de sleutel heeft, kan de deur sluiten als zij zich aan-

passen aan het denken en doen van hun omgeving. En die verleiding is groot in een wereld waarin je anders niet in tel bent.

.....
Ida Slump-Schoonhoven

De *Douce Apocalypse* is door de antiquaar Douce nagelaten aan de Bodleian Bibliotheek in Oxford. Vandaar de naam. De Engelse makers van het manuscript werkten in de gotische stijl die ontstaan was aan het Franse hof. De verfijnde miniaturen hebben prachtige kleuren met details in gepolijst goud. De afgebeelde figuren zijn elegant en maken sierlijke gebaren. Het manuscript was dan ook bestemd voor de Engelse troonopvolger, prins Edward, en zijn vrouw Eleonora van Castilië.

Zo niet!

Is dat wel in overeenstemming met het gij-geheel-anders?' Vroeger hoorde je deze overweging vaker dan tegenwoordig. Willen we niet meer anders zijn? En hoe erg is dat?

Je zou het misschien niet denken maar het gij-geheel-anders is nog geen eeuw oud. Het stamt uit 1939, toen de Nieuwe Vertaling van het Nieuwe Testament, en dus ook van Efeze 4:20 uitkwam, maar het werd pas echt populair vanaf 1951. Toen verscheen de Nieuwe Vertaling van de complete Bijbel. Dit werd al snel de meest gebruikte bijbelvertaling binnen de protestantse kerken. Het gij-geheel-anders begon aan een opmars.

Wie Christus leert kennen, gaat anders leven

Staat het gij-geheel-anders dan niet in de Statenvertaling? Neen. Sterker nog, het is in geen enkele andere bijbelvertaling te vinden. En dat moet ons te denken geven. Wat staat er dan wel? Ook als je geen Grieks leest, is hier wel zo ongeveer achter te komen. De meeste vertalingen zijn, ondanks

kleine verschillen, opvallend eensgezind. In de NBV staat: 'Maar zo hebt u Christus niet leren kennen.' De woorden die erop volgen maken meer duidelijk over dat leren kennen: u heeft over Hem gehoord, onderricht over Hem gekregen.

En hoe hebben ze Hem dan wél leren kennen? Ze hebben geleerd over zijn liefde (3:19), over de verlossing door zijn bloed en de vergeving van onze zonden (1:7). En nu roept Paulus zijn hoorders en lezers op om niet langer de weg van de heidenen te gaan. Dat was een weg van geestelijke duisternis, vervreemd van God, losbandig. Maar nu hebben zij geleerd wie Christus is. Nu moeten ze hun oude mens afleggen en de nieuwe mens aandoen. Wie Christus leert kennen, gaat anders leven. Je geeft je vroegere levenswandel op en leert de weg van de liefde te gaan (4:22, 5:2).

Voor ons is dit beeld veel minder duidelijk. Velen zijn met het geloof opgegroeid en hebben geen duide-

lijke overgang meegemaakt van een heidens verleden naar een leven met Christus. Toch roept de Bijbel ons op om anders te gaan leven. Dat is soms een lastige boodschap. Maar de oplossing kan natuurlijk niet zijn om dan maar zo anders mogelijk te leven dan de mensen om ons heen. Het kwaad is niet *buiten ons, maar in ons*. Wij moeten veranderen, ons bekeren tot een leven dat steeds meer past bij Jezus Christus.

Zijn wij christenen dan niet anders? Jawel, maar niet altijd en niet in alles. Wij zijn niet altijd zo christelijk als zou moeten. En niet-christenen gedragen zich soms veel christelijker dan je zou verwachten. Wij mensen verschillen niet zoveel van elkaar. Alleen God is altijd Gij geheel anders.

Kerk om te vieren

Kerk om te vieren is een bundel met artikelen en lezingen van dr. Hans Schaeffer, hoogleraar Praktische Theologie in Kampen. Onderwerpen die aan de orde komen zijn onder meer: kerk-zijn, de Bijbel lezen en leven, ambten en liturgie. Een doelgroep wordt niet expliciet genoemd, maar gezien het niveau moet je denken aan theologen en theologiestudenten.

Het boek begint met twee algemenere hoofdstukken over praktische theologie. In dit vakgebied bestudeert men de praktijk van geloof en kerk te midden van de samenleving. Schaeffer noemt als belangrijke vragen: hoe zijn we een geloofsgemeenschap, hoe zijn we een veilige gemeenschap en hoe leren we in de kerk discipelschap. Vanouds houdt praktische theologie zich bezig met de vraag *hoe* we de dingen het beste kunnen doen. Maar de laatste tientallen jaren is er steeds meer aandacht voor praktische theologie als beschrijvende wetenschap. Zij bestudeert de religieuze beleving van mensen binnen en buiten de kerk in hun sociaal-culturele context. *Wat doen ze en waarom doen ze dat?*

Maar hoe objectief is zo'n beschrijving? Je observeert toch altijd door de bril van een gelovige (of niet-gelovige) en dat kleurt je waarnemingen. Schaeffer pleit daarom voor de methode van de etnografie. De onderzoeker neemt deel aan het onderzoeksveld en hij heeft daarbij een houding van nederige en vriendelijke nieuwsgierigheid.

Hij analyseert niet vanuit theoretische modellen maar probeert te begrijpen wat de ander beweegt. De praktische theologie beschrijft onder meer hoe gelovigen vanuit hun werkelijkheid de Bijbel lezen en (be)leven maar ook hoe de Bijbel gelovigen vormt. Daarbij is duidelijk dat de Bijbel niet bestaat uit een set regels die gevolgd dienen te worden. Over de ambten is de bijbelse informatie bijvoorbeeld summier en 'beweeglijk'. De Bijbel heeft veel meer te zeggen over wat het betekent 'Kerk van Christus' te zijn. Het is zinvol om van daaruit verder te denken over de praktijk van de ambten. In het artikel *De kerk als schepping van het Woord* bespreekt Schaeffer de katholiciteit en de identiteit van de kerk. Gods *spreken* valt niet samen met een set leerstellingen en Gods *werk* valt niet samen met een bepaald kerkelijk instituut. De kerk is katholiek door Gods Woord en sa-

crament en niet door de mening van mensen. Daardoor kan er in de kerk ook ruimte zijn voor diversiteit en verschil van mening. De identiteit van de kerk of gemeente vinden we niet in de eerste plaats in visiedocumenten maar in de christelijke praktijken waarin Gods Woord gestalte krijgt. Veel praktische theologen menen dat de liturgie de plek is waar gelovigen hun persoonlijke en gezamenlijke geloof uiten. Schaeffer is het daar niet mee eens: in de liturgie worden gelovigen gevormd tot discipelen, tot volk van God, en uitgezonden de wereld in. De liturgie is daarmee het centrum van de kerk. Ondanks de uitnodigende titel is dit niet echt een toegankelijk boek. Maar het bevat zeker voldoende stof voor een aantal meer populaire artikelen over kerk-zijn en liturgie. Ik denk dat 'gewone' gemeenteleden hierover graag willen meedenken. (RK)

Hans Schaeffer, *Kerk om te vieren, Praktisch-theologische reflecties op kerk-zijn*, ISBN 978 94 927 0107 7, 2019, Summum Academic Publications, Kampen, 234 pag. € 24,99

Een boek waar dit symbool bij staat is geschikt voor persoonlijke studie

Een boek waar dit symbool bij staat is geschikt voor gespreksgroep, bijbelstudiekring etc.

Leven met uitstraling!

Een poos geleden werd ik geattendeerd op dit boek van René van Loon. Al eerder las ik van hem *Lente in de kerk* en ik merkte dezelfde heldere manier van schrijven. Van Loon geeft aan in het voorwoord dat hem gevraagd is een update van het boek uit 2010 te maken. De ondertitel is veranderd van *De uitdaging van radicaal christen-zijn* in *Leven als christen met uitstraling*. Dat laatste vind ik beter passen bij wat Van Loon met dit boek wil bereiken. Toch handhaaft hij het woordje radicaal als hij schrijft: "Als je geen zin hebt om offers te brengen voor je Koning, dan heb je geen boodschap aan mijn geschrijf. Dit boek is radicaal. Je zult misschien af en toe je wenkbrauwen fronsen." In de eerste hoofdstukken lees je hoe alles anders wordt als je voor God gaat en wat onze motivatie moet zijn: dankbaarheid. We kunnen niet om de Bijbel heen, de heilige Geest werkt via de Bijbel en geeft zo

leiding in keuzes. Van Loon waarschuwt voor een vrijzinnige manier van bijbellezen, want dat zorgt voor een enorme vrijblijvendheid in ons bijbellezen. Hij pleit er voor om net als John Stott dubbel te luisteren. Als christen luister je naar de wereld om je heen en je luistert goed naar de Bijbel. Door deze houding voorkom je twee uitersten namelijk wereldmijding en wereldgelijkvormigheid. Alleen God kan ons duidelijk maken wat de bedoeling van ons leven is. Als we Gods stem verstaan komt ons leven op een ander plan te staan. In vijf hoofdstukken werkt van Loon dit heel praktisch uit op het terrein van omgaan met geld, met je tijd, met seksualiteit, het milieu en de dood.

Aan het eind van elk hoofdstuk staan vragen zodat je er ook samen mee aan de slag kunt.(PZ)

René van Loon, *Gaan voor God. Leven als christen met uitstraling*, 2019, KokBoekencentrum Uitgevers, Utrecht, ISBN 978 90 435 3250 1, 143 pag. € 15,99

Brieven aan mijn peetzoen

Stanley Hauerwas is emeritus hoogleraar theologische ethiek aan de Duke University in de Verenigde Staten. Hij is door *Time* uitgeroepen tot de beste theoloog van Amerika. Het boek *Brieven Aan Mijn Peetzoen* heeft als ondertitel 'Over karaktervorming voor grote en kleine christenen'. Er wordt op een pakkende manier beschreven hoe belangrijk een goede basis in het leven is. Hauerwas filosofeert over deugden als moed en soberheid. Hij geeft tips om relaxter in het leven te staan,

en met elkaar om te gaan. Het boek schrijft hij naar aanleiding van de doop van de zoon van zijn vriend Samuel Wells. De zoon heet Laurence. Vanzelfsprekend is het geen kinderlijke brief maar zijn het brieven waar hij later nog wat aan heeft, en niet alleen Laurence. Hauerwas is er zich van bewust dat het genoeg stof voor een boek opbrengt. Het zijn zestien hoofdstukken geworden en al kennen we in Nederland het peetouderschap niet zo, het lijkt mij prima om hier iets aan te veranderen!

God van liefde

Het boek *Op een missie voor de God van liefde* van John van Eisden is een merkwaardig boek, in meerdere opzichten. Allereerst de eindredactie, of het gebrek daar aan. De auteur wisselt bij het citeren van Bijbelteksten tussen verschillende vertalingen, variërend van de (Herziene) Statenvertaling tot de Nieuwe Bijbelvertaling, zonder het ergens toe te lichten. Ook worden voortdurend spel- en schrijffouten gemaakt, waaronder de bekende dt-fouten. Sommige zinnen lijken letterlijke vertalingen te zijn van een Engelse zin, waardoor de zinsopbouw niet goed loopt. En namen als Jezus en Petrus worden soms op de Engelse wijze geschreven. Een ander nadeel

is het gebruik van leestekens en de interpunctie. Ook inhoudelijk valt nog wel wat af te dingen op de boodschap van Eisden. Hij beschrijft in dit boek dat God de God van liefde is. Met die stelling kun je het niet oneens zijn, maar de uitwerking is wel anders dan je misschien verwacht. Zo betoogt Eisden dat God liefde is, en daarom geen enkele straf uitdeelt. Alles wat wijst op een rechtvaardige straf, wordt aan de Satan toegeschreven. De zondvloed, de dood van Ananias en Safira, de ellende in de wereld: God heeft daar niets mee van doen, omdat Hij liefde is en dus niet ook maar in de buurt komt van enig malheur. Ook werkt Eisden de leer van de alverzoening uit. God is liefde en alle

mensen zijn Gods lichaam, dus voor alle mensen is verlossing. Het boek is vooral geschikt voor persoonlijke Bijbelstudie. Maar het is niet verkeerd om de boodschap van Eisden in een bredere kring te bespreken. (FT)

John Eisden, *Op een missie voor de God van liefde*, ISBN 978 94 640 5374 6, Brave New Books, 2021, 150 pag. € 18,00

Op vijf-jarige leeftijd een brief ontvangen over hoop, voorgelezen worden door je ouders die er meteen zelf over kunnen gaan filosoferen. “God geeft je de kracht om wanhoop aan te kunnen” en “sentimentaliteit is nepvriendelijkheid” zijn een paar pakkende streamers uit het boek. Mooi om over deugden te praten met je kinderen of vrienden, het geeft prachtige gespreksstof. Niet *er zijn voor anderen maar iets doenvoor anderen* doet ertoe. Dan laat je Christus’ licht

stralen, laat zien wie je bent door Hem. (INS)

Stanley Hauerwas, Brieven aan mijn peetzoen, Over karaktervorming voor grote en kleine christenen, ISBN 978 90 435 3283 9, 2019, KokBoekencentrum, Utrecht, 156 pag. € 16,99

Verschijnt 1 x per maand

petah-ja

vrijgemaakte des Heeren

orgaan van de Bond van Mannenverenigingen op Geref. Grondslag

rondom
het woord

orgaan van de bond van
verenigingen van gereformeerde vrouwen

Dit kalenderjaar vieren we het 75-jarig bestaan van de Bijbelstudiebond. Bij deze Bond hoort ook een magazine, WegWijs. Ondanks het kroonjuwelen jubileum, opereren de Bijbelstudiebond en WegWijs niet al 75 jaar onder dezelfde titel. Er is een tijd geweest dat in de gereformeerd-vrijgemaakte kerk zowel een mannenbond als een vrouwenbond bestond. Met elk een eigen tijdschrift.

Eén van die bladen luisterde naar de naam Petah-ja, behorend bij de Mannenbond. Als ondertitel stond tussen haakjes vermeld wat de naam betekende: Vrijgemaakte des Heeren. Een naam die zonder meer alles te maken heeft gehad met de kerkstrijd, die aan het einde van de Tweede Wereldoorlog de gereformeerde kerken scheurde.

De naam 'Petah-ja' komt natuurlijk ergens vandaan. Maar wie of wat was 'petahja' en waar vindt het zijn oorsprong? Het is goed zoeken om dit woord te vinden. Dit woord komt in de Bijbel eenmaal voor, in Ezra 10: 23. In dit vers wordt Petahja genoemd, een van de Levieten. Hoewel zijn naam er eentje is om trots op te zijn, is de reden dat Petahja in dit profetenboek wordt genoemd, een minder aantrekkelijke. Deze Petahja had namelijk een vrouw getrouwd uit een uitheems volk. Voor Ezra was het helder dat deze vorm van ontrouw jegens God de schuld van Israël had vermeerderd. Voor Petahja en zijn broeders gold deze consequentie, dat hun niet-Joodse vrouwen uit het volk moesten

verdwijnen. De situatie halverwege de vorige eeuw was natuurlijk niet te vergelijken met die van de teruggekeerde ballingen onder leiding van deze Ezra. Gelukkig maar.

Desalniettemin trokken de mannen- en vrouwenbond gescheiden op. Hun start was overigens wel gelijktijdig. In het Rotterdamse Beursgebouw werd 30 januari 1946 de Vrouwenbond opgericht, in het bijzijn van een kleine vierhonderd dames uit dertig lokale verenigingen. Twee weken later, 14 februari 1946, werd in Amersfoort de Mannenbond opgericht. Vanwege kostenbesparing en beperkte mankracht, werd een gezamenlijk blad voor zowel de Vrouwenbond als de Mannenbond uitgegeven onder de eenvoudige naam: Maandblad. Vijf nummers hielden de beide bonden het gemeenschappelijke blad in stand, totdat de vrouwen 'het met ons hebben uitgemaakt', aldus de mannen. 'Rondom het Woord' heette het zelfstandige maandblad van de bond van gereformeerde vrouwen; 'Petah-ja' werd de titel van het tijdschrift voor de mannen-afdeling.

Overigens betekent de oprichting van de Mannenbond in 1946 niet dat vóór die tijd geen gereformeerde mannen bijeen kwamen Integendeel. De mannenvereniging "Schrift en Belijdenis" in Zwolle-Centrum bestond bij het vorige lustrum namelijk 90 jaar. Dat betekent dat "Schrift en Belijdenis" zijn wortels heeft in de tijd voor Petah-ja. Een enorme prestatie, waarvoor de felicitaties zonder meer terecht zijn. Inmiddels vormen de afzonderlijke bonden één Bijbelstudiebond met één blad: WegWijs. Vanuit het besef dat we allen vrijgemaakten van onze Heer zijn.

Dit is het vierde artikel ter gelegenheid van WegWijs 75. Uiteraard mag u meedenken over de onderwerpen die nog aan de orde zouden kunnen komen.. U kunt me bereiken via mijn mailadres f.tromp@bijbelstudiebond.nl.

Zicht op de haven

De weg kwijt? Richtingwijzers in allerlei soorten en maten zijn voorhanden. Op het platteland kun je je bovendien nog wel eens op een dorp in de verte oriënteren en een zeeman herkent aan de skyline de haven die hij nadert. Al wordt de horizon tegenwoordig nogal vervuild door hoge flat- en kantoorgebouwen, en niet te vergeten windmolens, een kerk vormde in het verleden de identiteit van een stad. En nog steeds is het vaak het meest markante bouwwerk dat boven het maaiveld uitsteekt. Daarbij komt dat de toren die naar de hemel wijst, de weerwijzer in de vorm van kruis of haan en de klok die vertelt dat de tijd voortschrijdt voor velen symbolische waarde hebben. Goed om daar eens bij stil te staan. De kerk, daar immers vinden de belangrijke gebeurtenissen in een mensenleven plaats: je bent er gedoopt, hebt er belijdenis gedaan, je huwelijk werd er bevestigd en je zal te zijner tijd van de kerk uit begraven worden. Maar meer dan een gebouw en een aantal hoogtepunten is de kerk ook,

om maar eens wat te noemen, het wekelijkse rustpunt, de ontmoeting met de heilige God en zijn gemeente, de plaats van lofprijzing en gebed, de verkondiging van het heil, de werkplaats van de heilige Geest waar je wordt toegerust om als christen in de wereld Gods naam hoog te houden. Dat de kerk, waar dat alles plaatsvindt, een belangrijke plaats in het leven en in het aanzicht van een stad inneemt is dus niet zo raar. Die mag gezien worden. Een ander markant punt in de skyline is de vuurtoren. Overdag vaak wat minder nadrukkelijk aanwezig, bij nacht en ontij een zaak van leven en dood. De ronddraaiende lichtbundel is zowel vanaf het land als vanaf de zee van een afstand al zichtbaar, ook wanneer de toren zelf soms nog niet eens in het zicht is. Met alle mogelijke navigatiemiddelen in onze broekzak hebben we eigenlijk helemaal geen contouren en lichtbakens meer nodig om de weg te vinden, menen we. Of toch wel. Dat zwaaiende licht verlicht het hele maaiveld en alles wat

er boven uitsteekt. Ook de kerk komt in de schijnwerpers te staan. En die kerk mag gezien worden. Sterker nog, die kerk moet gezien worden. Herkenbaar in de samenleving als positieve contrastgemeenschap met duidelijke lijnen in het licht van Gods liefde. Dat is toch het wezenlijke van de kerk, dat is haar opdracht immers! Want wat heeft de wereld eraan om alleen een obstakel boven het maaiveld uit te zien steken als ze ondertussen met het zicht op die veilige haven schipbreuk lijdt.

“Ze loofden God en stonden in de gunst bij het hele volk. De Heer breidde hun aantal dagelijks uit met mensen die gered wilden worden.”
(Hand. 2: 47)

De kerk komt in de schijnwerpers te staan

In het volgende nummer

Alleengaanden

Bewust of ongewild geen relatie?

Heb je een levenspartner nodig?

Jaloezie en oordelen van de omgeving

Geïsoleerd door geaardheid

Verschijningsdatum volgend nummer omstreeks 25-09-2021

Thema's volgende nummers

- november/december Special
- januari/februari Gods leiding en onze verantwoordelijkheid

ADRESSEN

Voor **abonnementen, adreswijzigingen** etc.:
Administratie steunpunt Bijbelstudie
Postbus 499, 8000 AL Zwolle
tel. 038 427 04 48 (uitsluitend bereikbaar op
woensdagochtend tussen 9-12 uur)
Voorkeur gaat uit naar contact per e-mail:
administratie@steunpuntbijbelstudie.nl

WegWijs is een uitgave van de
Gereformeerde Bijbelstudiebond
Alles over de bond vind je op
www.steunpuntbijbelstudie.nl.

Redactie *WegWijs*

Hoofdredacteur: Frits Tromp
Eindredacteur: Ida Nijman-Stegeman
Redactieleden: Tonnis Groenveld,
Dieneke van de Kamp,
Ria Kuijper, Piet Zeilstra.

Voor de **inhoud** van *WegWijs*:
Redactiesecretaris: Frits Tromp
Bleeklaan 3M 8921 GW Leeuwarden
e-mail: redactie@steunpuntbijbelstudie.nl

Abonnementen *WegWijs*

Leden van verenigingen die bij steunpunt
Bijbelstudie zijn aangesloten, krijgen *WegWijs*
gratis. Particulier abonnement: € 17,50 per
kalenderjaar.

Opzeggen: schriftelijk of via e-mail vóór
1 december

Losse nummers van *WegWijs* zijn te bestellen
via het bestelformulier op de website
www.steunpuntbijbelstudie.nl. De kosten zijn:
€ 3,50 per stuk. Dit is incl. verzendkosten.
De betaling van uw bestelling kunt u direct
overschrijven naar bankrekening
NL87 RABO 0125 8134 06 t.n.v. LPB media
te Zwolle o.v.v. *WegWijs*-nummer als
betalingsreferentie.

WegWijs is ook verkrijgbaar in **braille**,
grootletter, **digitale** en **gesproken** vorm via
CBB, Christelijke Bibliotheek voor blinden en
slechtzienden, Postbus 131, 3850 AC Ermelo,
tel. (0341) 565499

Overname van artikelen is alleen toegestaan na
toestemming van de redactie.

Vormgeving en opmaak *WegWijs*:
LPB media | www.lpbmedia.nl
Druk: Scholma, Bedum;
ISSN-nummer 0929-2136

*“In de morgen, HEER, hoort u mijn stem,
in de morgen wend ik mij tot u en wacht.”*

Psalm 5: 4

